

Arnoud Odding

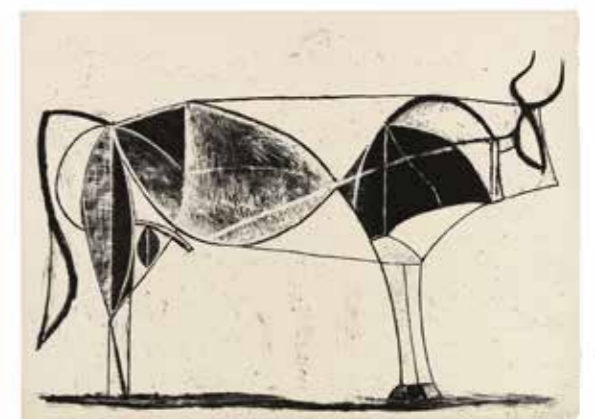
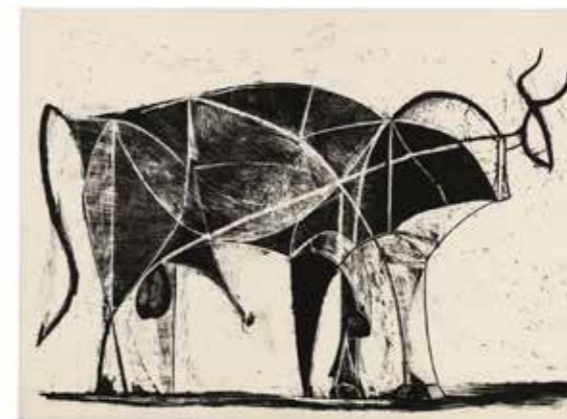
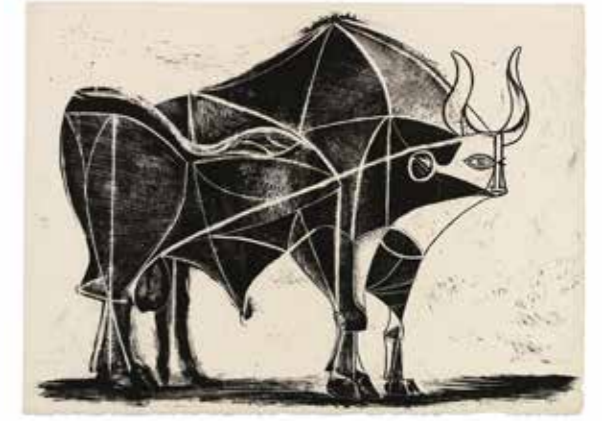
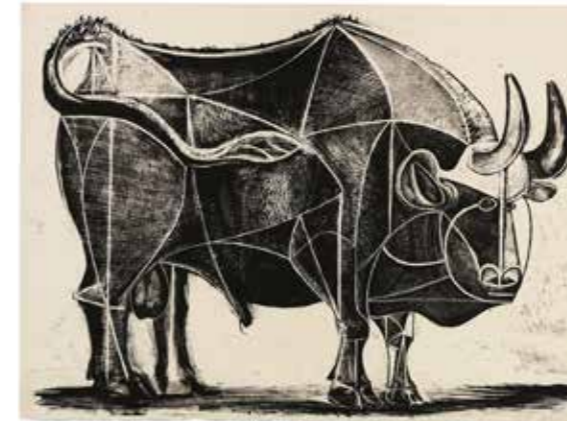
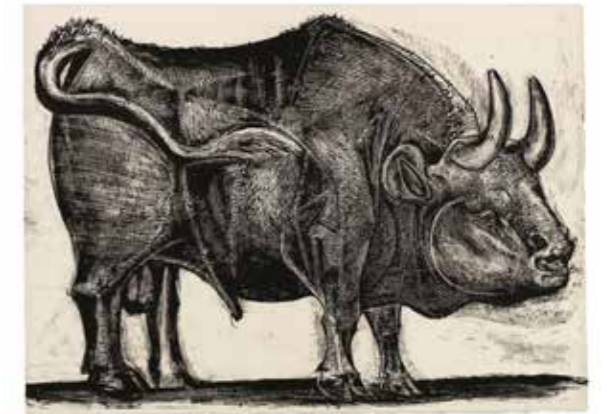
Als je mensen vraagt wie de computer heeft uitgevonden dan zullen velen Alan Turing zeggen, de Britse wetenschapper die in de Tweede Wereldoorlog het Duitse coderingsapparaat Enigma wist te kraken met een primitief soort computer. En als je mensen vraagt wie de moderne kunst heeft uitgevonden dan is de kans groot dat je de naam Picasso te horen krijgt. Pablo Picasso, de man die de wereld het kubisme schonk. Beide uitspraken zijn natuurlijk een onverantwoorde versimpeling van de werkelijkheid. De uitvinding van de computer is een geleidelijk proces geweest, vanaf het idee voor het eerste telraam bij de Romeinen, via de algoritmen

van Lady Lovelace in de 19de eeuw, tot aan de uitvinders van de smartphone. Want wat is een computer eigenlijk en wanneer mag je een apparaatje een computer noemen? Precies zo schimmig is het finale antwoord op de vraag welke kunstwerken 'modern' zijn en welke veroordeeld worden tot het rijk van de oude kunst. De ontwikkeling van de moderne kunst is een verdienste van vele kunstenaars.

De ontstaansgeschiedenis van de moderne kunst is een verhaal waarin kunstenaars de waarneembare realiteit steeds meer vervangen door een gevoelde of bedachte realiteit. En dat begint al ver

Pablo Picasso
Destier — 1945 — lithografie — 32,7 x 44,5 cm
Kunstmuseum Pablo Picasso Münster

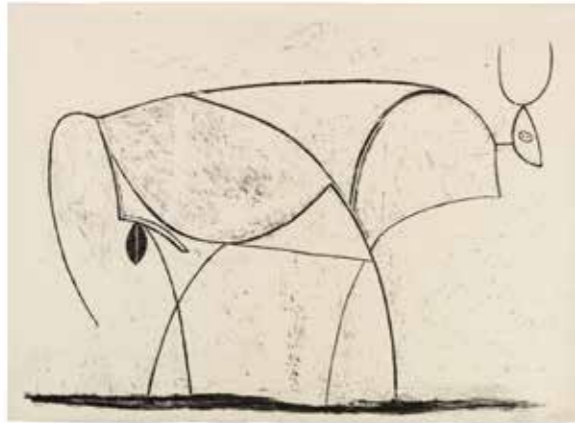
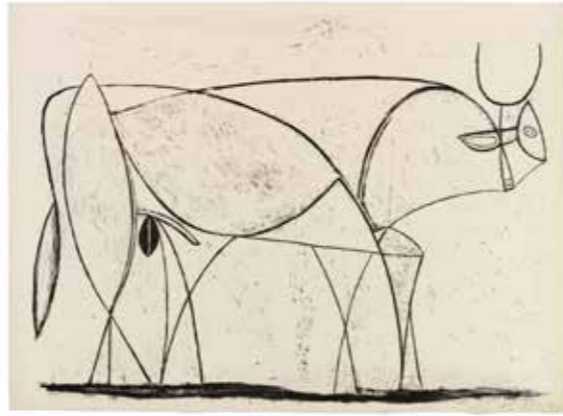
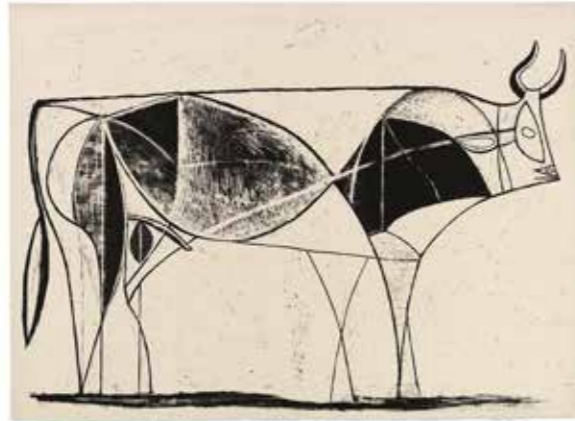
Pablo Picasso
Destier — 1945 — lithografie (6x) — ca. 32,5 x 44,5 cm
Kunstmuseum Pablo Picasso Münster

PABLO PICASSO — HENRI MATISSE

BEAUTY IS A LINE

PABLO PICASSO — HENRI MATISSE

BEAUTY IS A LINE

Pablo Picasso
Destier — 1946 — lithografie (3x) — ca. 32,5 x 44,5 cm
 Kunstmuseum Pablo Picasso Münster

voor Picasso zijn eerste lijnen op papier zet. Een belangrijke stap zetten de romantische kunstenaars uit het einde van de 18de en het begin van de 19de eeuw. Kunstenaars die de sublieme gevoelens willen vastleggen die een berglandschap bij ze oproept zoals de Brit J.M.W. Turner of kunstenaars die de liefde en gevoelens tussen mensen proberen uit te beelden zoals de Duitser J.F.A. Tischbein.

Het verhaal van het ontstaan van de moderne kunst is het verhaal van kunstenaars die in steeds grotere vrijheid de meanderende stromen van hun eigen verbeeldingskracht volgen. Het is een ontwikkeling die in de 19de eeuw eerst geleidelijk verloopt en daarna steeds meer vaart krijgt. Daarbij komt dat de fotografie de schilderkunst in de 19de

eeuw bevrijdt van de taak een herkenbare en gedeelde werkelijkheid weer te geven. Verschillende fotografische technieken verspreiden zich razendsnel. Rond het midden van de eeuw is het al eenvoudiger zo'n alchemistische afbeelding te laten maken dan een schilderij waarvoor eindeloos geposeerd moet worden. De edele kunst van het geschilderde portret 'naar het leven' wordt geleidelijk een anachronistische niche. Kunstenaars krijgen de ruimte hun aandacht te verleggen naar eigen fascinaties, naar de binnenkant van hun eigen hoofd.

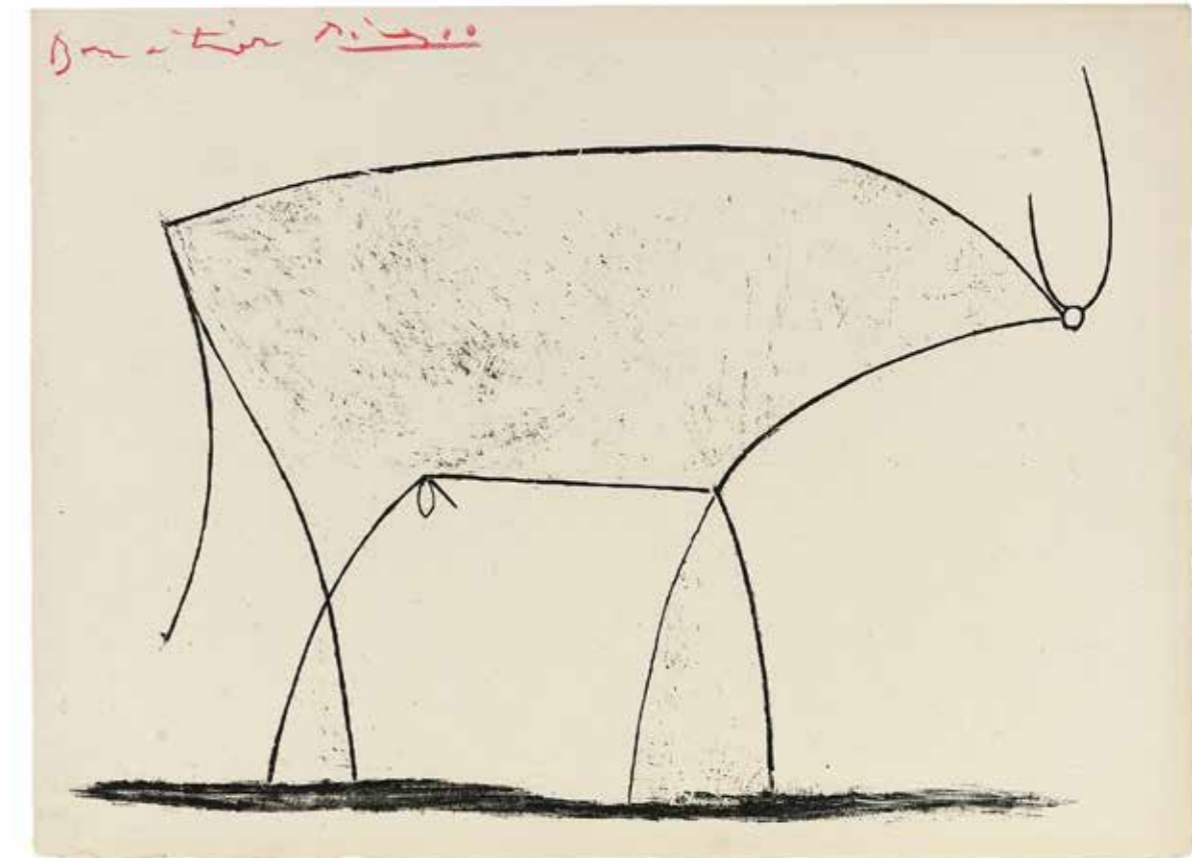
Tot zover is het verhaal van de moderne kunst bij velen wel bekend. Maar er is een aspect dat nauw verbonden is met de opkomst van de moderne kunst

dat bijna niemand ziet en dat is de herwaardering van de lijn. Want bedenk, hoe geef je die moderne, hoogst persoonlijke beelden weer als je je steeds minder baseert op de visuele werkelijkheid die we met elkaar delen? Het is de lijn die uitkomst biedt want de lijn biedt een taal of, anders gezegd, een visuele leidraad om ideeën te verbeelden. Zoals de wiskunde ideeën beschrijft in getallen en formules. De lijn zoekt, beschrijft, suggereert en definieert. Met de doorbraak van de moderne kunst eist de lijn een nieuwe hoofdrol op. En dat beperkt zich niet tot de lijn die een vorm of een volume suggereert zoals bij Picasso, maar ook de denkbeeldige lijn die ontstaat op de overgang van twee kleurvlakken. De grootmeester van die laatste lijn is niemand minder dan Henri Matisse.

'Is dit alles werkelijk zo?' zult u misschien vragen. 'Rembrandt was toch ook een meester van de lijn?' Natuurlijk, maar moderne kunstenaars

gebruiken de lijn wezenlijk anders dan hun verre voorgangers. Waar Rembrandt met zijn lijnen een zo geloofwaardig mogelijke weergave nastreeft van een bedelaar, een straathond, zichzelf of een landschap, daar suggereren moderne kunstenaars alternatieve werkelijkheden die ze laten ontspruiten aan hun eigen verbeeldingskracht. De lijn is een symbool, een karakter dat alles kan betekenen. Kunstenaars ontwikkelen een eigen handschrift om daarmee hun fascinaties te beschrijven. De tastende, de eigenzinnige en de zelfbewuste lijn van de 20ste eeuw staat tegenover de realistische of geïdealiseerde lijnen die eerdere kunstenaars naar de werkelijkheid trachtten te modelleren.

Het beste bewijs hiervoor is met een simpele zoekopdracht te vinden op internet. Type de woorden '17de-eeuwse kunst', '18de-eeuwse kunst' of '19de-eeuwse kunst' in en een parade aan meer of minder bekende beelden trekt aan je ogen voorbij.

Pablo Picasso
Destier — 1945 — lithografie — 32,8 x 44,4 cm
 Kunstmuseum Pablo Picasso Münster

Tuur nu met dichtgeknepen oogleden en zie één voor één de stijlverschillen tussen de eeuwen wegvallen. De 17de eeuw ziet er misschien wat bruingeler uit dan de 18de eeuw. In de 19de eeuw overheerst weer het bruin van de Gouden Eeuw, afgewisseld met enkele werken die opeens veel feller gekleurd zijn – een voorbode van de volgende eeuw. Type nu ‘20ste-eeuwse kunst’ en zie een nieuwe wereld. Een wereld van voornamelijk heldere lijnen en

felle kleurvlakken die lineair zijn afgebakend. Een wereld ontsproten aan de verbeelding van moderne kunstenaars. De 20ste eeuw is de eeuw van de moderne kunst en daarmee de eeuw van de lijn. Het is ironisch dat moderne kunstenaars hun toevlucht zoeken tot een middel (de lijn) dat zo oud is als de prehistorische grottekeningen van Lascaux en Altamira met kuddes oerossen en andere dieren. Niet minder ironisch is het feit dat het mooiste

Jan Sluijters
Larens landschap met oktoberzon — 1910 — olieverf op doek — 59 x 72 cm
Stedelijk Museum Schiedam, in langdurig bruikleen bij Singer Laren

Jacoba van Heemskerck
Compositie — 1914 — olieverf op doek — 75 x 109 cm
Kunstmuseum Den Haag

voorbeeld in deze tentoonstelling van het spel van vernieuwen, reduceren en abstraheren een serie lithografieën van een stier is; de gedomesticeerde afstamming van de inmiddels uitgestorven oeros. In iedere versie reduceert Picasso zijn stier ietsje verder, net zo lang tot er weinig anders rest dan een draadsculptuur. Picasso verbeeldt een stier als een karakter uit het Chinese schrift of een Egyptisch hiëroglief: volledig herkenbaar voor het menselijk

oog dat deze beeldtaal heeft leren lezen maar onbegrijpelijk voor de kunstmatige intelligentie in hedendaagse computers. De nakomelingen van de primitieve machines van Alan Turing zijn ver gekomen maar de moderne lijn doorgronden lukt ze nog niet. Het is de lijn die de kunst van de 20ste eeuw heeft gevormd, maar wie de lijn wil lezen moet wél de taal begrijpen. Een taal die telkens opnieuw door kunstenaars wordt uitgedacht.

